

Tuusulan Mikkolan halavasepikkäselvitys 2025

Taksonit Oy
2025

Sisällysluettelo

Tiivistelmä	2
1. Johdanto	2
2. Tulokset	4
3. Johtopäätökset ja toimenpidesuosituks	6
4. Kirjallisuus	7
Valokuvia	8
Liite 1. Halavasepikkäselvityksen menetelmät	9

Kannen kuva: Todennäköinen vanha halavasepikän lisääntymispuu. Kuva Ilpo Mannerkoski.

Valokuvat © Ilpo Mannerkoski

Karttakuvat © Ilpo Mannerkoski ja Lassi Jalonen

Pohjakartat © Maanmittauslaitos

Kirjoittajat: Ilpo Mannerkoski ja Lassi Jalonen.

Kiitokset: Terhi Wermundsen (Tuusulan kunta).

Tiivistelmä

Tässä raportissa esitellään tulokset vuonna 2025 tehdyistä halavasepikkä selvityksestä Tuusulan Mikkolassa. Selvityksen tilasi Tuusulan kunta ja toteutti Taksonit Oy.

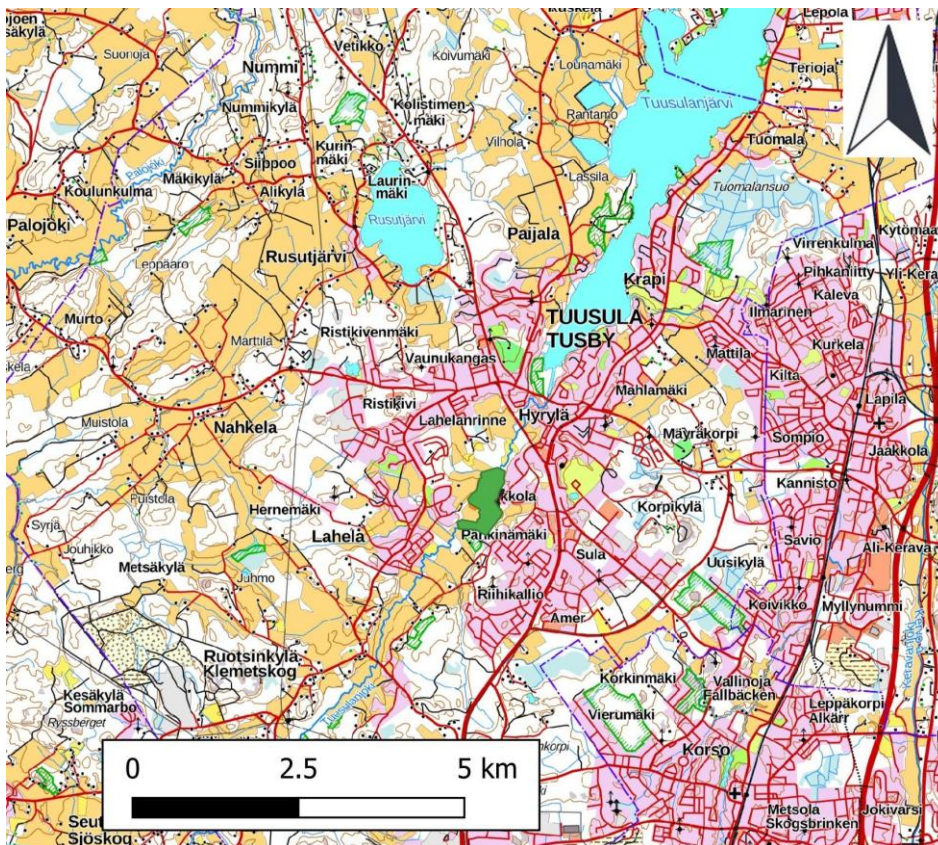
Uusia täysin varmoja halavasepikkäpuita ei löytynyt. Nyt havaitut todennäköiset esiintymispuut olivat vanhojen, lähellä toisiaan sijaitsevien havaintopaikkojen ympäristössä, jossa muutenkin oli selvästi eniten potentiaalisia elinpuita. Halavasepikän esiintyminen on kuitenkin mahdollista lähes koko alueella, jos puihin syntyy sopivia vaurioita.

1. Johdanto

Selvitysalue sijaitsee Tuusulanjoen varrella noin 2 kilometriä etelään Tuusulan keskustasta ja sen pinta-ala on yhteensä 33 hehtaaria (kartta 1). Alue on pääosin vaikeakulkuista Tuusulanjoen varrella olevaa ajoittain tulvan alle jäävää lehtimetsää.

Tämän luontoselvityksen tarkoituksena oli selvittää laajemmin lajin esiintymistä ja sille soveltuvaa elinympäristöä alueelta tunnetun esiintymän ulkopuolelta

Selvitys tehtiin Taksonit Oy:n toimesta ja Tuusulan kunnan toimeksiannosta. Kartoituksen teki Ilpo Mannerkoski

Kartta 1. Selvitysalueen (vihreä alue) sijainti Tuusulan kunnassa.

Halavasepikkä

Halavasepikkä *Hylochares cruentatus* (Gyllenhal, 1808) on sepiköiden heimoon (Eucnemidae) kuuluva 3 – 10 mm pitkä kovakuoriainen. Lajista tunnettiin Suomesta pitkään vain kaksi löytöä 1800 -luvulta ja 1900 -luvun alusta (Muona 1984), eikä sen elintavoista tiedetty juuri mitään. Toisen maailmasodan aikana suomalaiset kovakuoriaistutkijat tekivät Itä-Karjalassa havaintoja lajin elintavoista ja totesivat sen elävän isojen kuolleiden haapojen rungoissa (Kangas & Kangas 1944). Niinpä sen suomenkieliseksi nimeksikin tuli haapasepikkä. Samanlaisia havaintoja tehtiin Karjalassa myöhemminkin (Siitonen & Martikainen 1994).

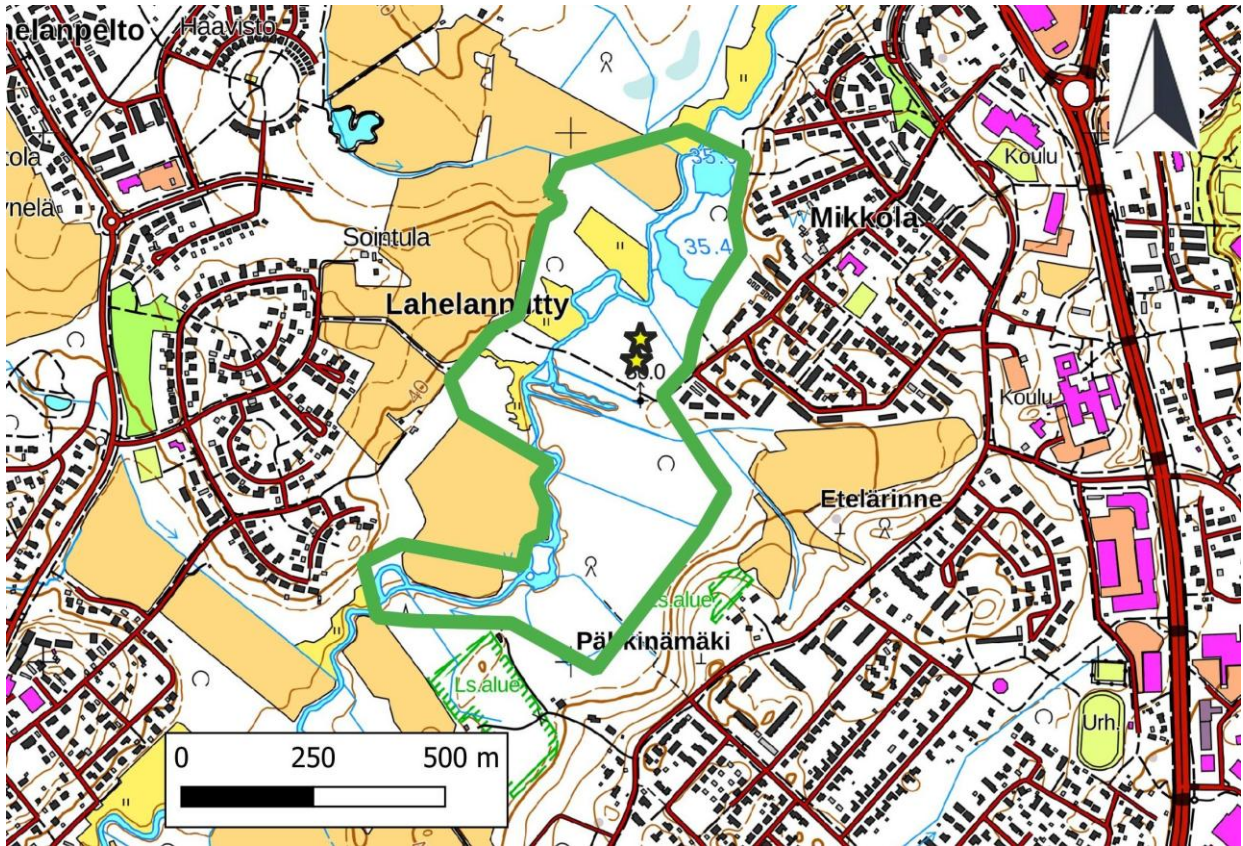
Käsitykset lajin taksonomisesta asemasta ja biologiasta muuttuivat kokonaan sen jälkeen, kun Vantaalta löytyi esiintymä vuonna 2004. Kuoriaisen todettiin elävän Mätäojan tulvivilla ranta-alueilla kasvavissa melko kookkaissa halavissa (*Salix pentandra*) ja mustuvapajuissa (*Salix myrsinifolia*) (Muona ym. 2008, Muona & Brüstle 2008). Koska elintavat Vantaalla poikkesivat täysin Itä-Karjalassa havaituista, alkoi sepiköiden taksonomiaa pitkään tutkinut prof. Jyrki Muona tutkia kerättyjä yksilöitä tarkemmin. Vantaalta ja Karjalasta kerättyjen yksilöiden dna -tutkimuksessa ei kuitenkaan havaittu eroja tutkimuksessa genomin osassa, mutta yksilöiden rakenteissa havaittiin eroja, selvimpänä koiraan sukupuolielimen muodossa. Näiden erojen ja poikkeavan biologian perusteella todettiin, että kyseessä on kaksi erillistä lajia (Brüstle & Muona 2009). Suomessa tavattavan lajin tieteelliseksi nimeksi jäi *Hylochares cruentatus*, koska laji oli alun perin kuvattu suomalaisen yksilön perusteella. Karjalassa tavattava ja myös Virosta ja idempää Venäjältä tunnettu laji kuvattiin uutena nimellä *Hylochares populi* Brüstle & Muona, 2009. Suomessa tavattavan lajin suomenkieliseksi nimeksi annettiin halavasepikkä.

Halavasepikkä elää vaurioituneissa halavissa ja mustuvapajuissa. Aikuiset kuoriaiset parveilevat rungoilla pääasiassa kesäkuun aikana ja naaraat munivat hiljattain katkenneisiin rungon osiin. Muninta tapahtuu usein vanhoihin toukkakäytäviin ja useita sukupovia elää peräkkäin samoissa puissa. Toukat elävät kovassa puuaineessa kaivaen siihen litteän käytävän, joka jää täyteen tiukasti pakattua hienojakoista purua. Koteloituminen tapahtuu melko lähelle puun pintaa valmistetussa kotelo-ontelossa. Kuoriutuvan aikuisen puun pintaan tekemä ulostuloreikä on pyöreä, halkaisijalta 2- 4 mm (Muona ym. 2008, Muona & Brüstle 2008, Heliövaara ym. 2021).

Elintapatietojen perusteella halavasepikkä on sittemmin löydetty samantyyppisiltä paikoilta Vantaan Pitkäjärveltä ja Pikkujärveltä sekä Hiekkaharjusta Rekolanojan varrelta sekä kahdesta paikasta Kouvolan Kuusankoskelta. Halavasepikkä havaittiin Tuusulan Mikkolassa vuonna 2017 ja uudelleen vuonna 2024 (Laji.fi).

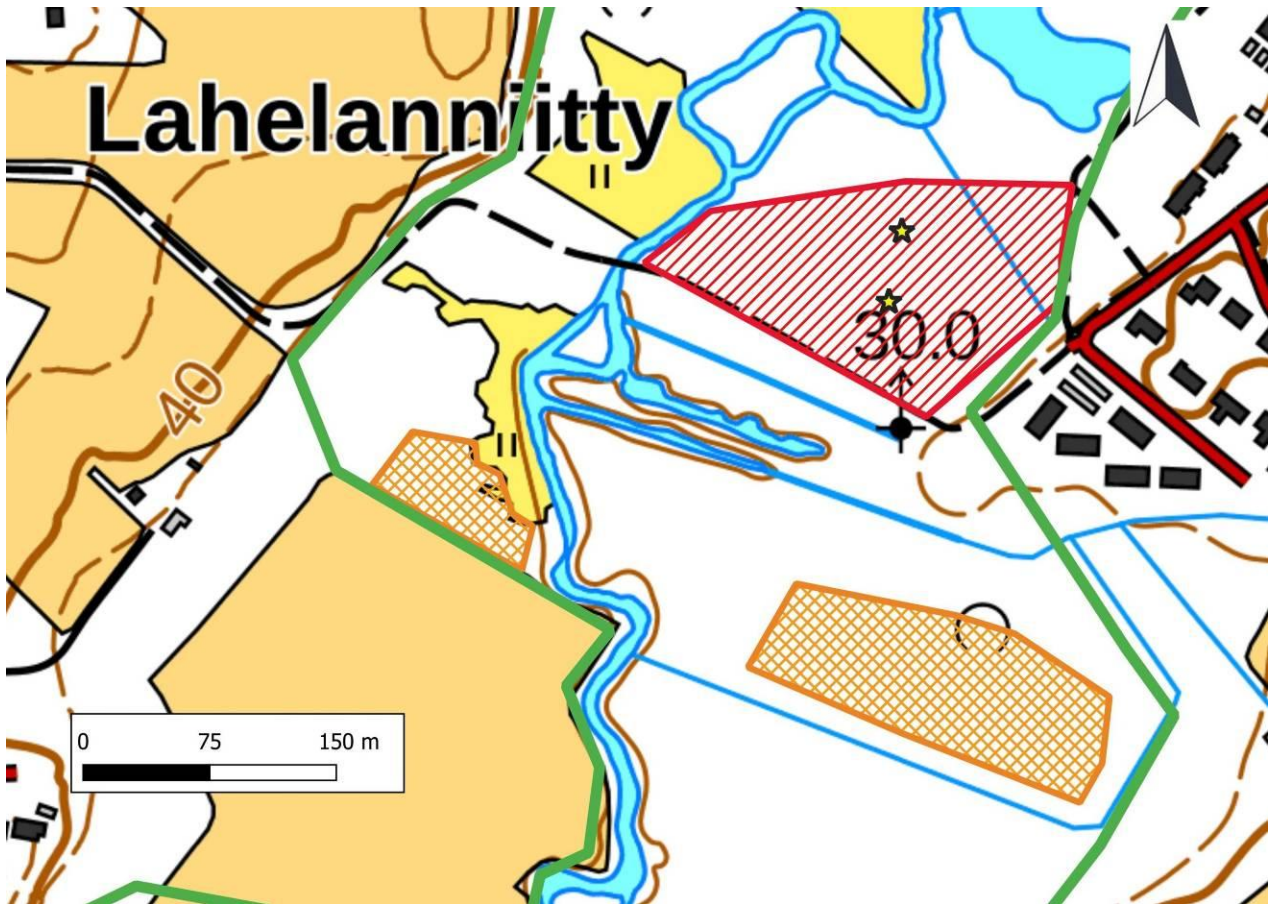
Halavasepikkä on luokiteltu erittäin uhanalaiseksi (luokka EN) ja se on säädetty erityisesti suojeltavaksi lajiksi (Luonnonsuojeluasetus 2023, liite 6).

2. Tulokset

Kartta 2. Kartoitusalueen rajaus vihreällä. Tunnetut halavasepikkähavainnot merkittyinä tähdillä.

Uusia täysin varmoja halavasepikkäpuita ei löytynyt. Nyt havaitut todennäköiset esiintymispuut olivat vanhojen, lähellä toisiaan sijaitsevien havaintopaikkojen ympäristössä, jossa muutenkin oli selvästi eniten potentiaalisia elinpuita. Maaston vaikeakulkuisuuden ja esiintymien tunnistuksen epävarmuuden vuoksi asuttuja puita ei yritetty kartoittaa systemaattisesti. Sopivia pajuja kasvoi siellä täällä muuallakin alueella, mutta halavasepikälle sopivia murtuneita puita oli niukasti ja ne olivat yleensä raitoja. Halavasepikän esiintyminen on kuitenkin mahdollista lähes koko alueella, jos puihin syntyy sopivia vaurioita. Halavasepikän ydinalue on rajattu karkeasti kartalla 2, samoin muut alueet, joilla laji saattaa mahdollisesti esiintyä.

Kartta 3. Ydinalue (halavasepikän varma esiintymisalue) rajattuna punaisella vinoviivalla sekä alueita, joilla on sopivia pajuja ja voivat soveltua halavasepikälle (oranssi rajaus). Aikaisemmat halavasepikkähavainnot on merkittyinä tähdillä, ylempi vuodelta 2017, alempi 2024.

3. Johtopäätökset ja toimenpidesuositukset.

Kartalle rajatulla ydinalueella halavasepikän esiintyminen on varmistettu aikaisemmin kahdesta puusta. Nyt havaittiin lisäksi todennäköisiä syömäjälkiä näiden puiden lähistöllä. Kartalle rajatulla alueella on kymmeniä sopivia elinpuita ja halavasepikällä on alueella todennäköisesti melko vahva kanta. Halavasepikän säilymiseksi alueella ei saisi tapahtua mitään ympäristöä muuttavaa toimintaa.

Muulla kartoitusalueella kasvaa harvakseltaan puita, jotka sopivan vaurioitumisen jälkeen sopisivat halavasepikälle. Alue toimiikin siksi ydinaluetta täydentävänä elinympäristöressurssina. Lajin tämänhetkistä esiintymistä jossakin ydinalueen ulkopuolella ei vaikean havaittavuuden takia voida kokonaan sulkea pois.

Kartoitusta voisi täydentää ydinalueen ulkopuolella kesäaikaisella aikuisten halavasepiköiden etsimisellä. Ydinalueella yksilöiden etsintä ei ole välttämätöntä, koska esiintyminen on jo aikaisemmin varmistettu.

Kartoitusalueen metsissä on lähes kaikkialla runsaasti lahoppuuta ja ne ovat lahoppuista riippuvaisen eliölajiston kannalta merkittävä elinympäristö. Alue on todennäköisesti merkittävä myös linnustoltaan, talviaikaan tehdyn kartoituksen aikana havaittiin sekä pikkutikka (kahdesti) että harmaapäätikka. Koko alue muodostaakin hyvin suojelukohteeksi sopivan kohteen. Jos suojeluarvoista halutaan lisätietoja alueella voisi toteuttaa puuhyönteiselvityksen ikkunapyydyksiä käyttäen.

4. Kirjallisuutta

- Brüstle, L. & Muona, J. 2009. Life-history studeis versus genetic markers – the case of *Hylochares cruentatus* (Gyllenhal, 1808) (Col., Eucnemidae). *Journal of Zoological Systematics and Evolutionary Research* 42: 100–107.
- Heliövaara, K, Mannerkoski, I., Muona, J., Siitonen, J. & Silfverberg, H. 2021. Hyppivät ja hohtavat. Suomen sepät, sepikät, rikkasepät ja jalokuoriaiset. Metsäkustannus, 343 s.
- Kangas, E. & Kangas, J. 1944. Über die Lebensweise und die Larve von *Xylophilus cruentatus* Gyll. (Col., Eucnemidae). *Annales Entomologici Fennici* 10:7-16.
- Luonnonsuojeluasetus 2023. Valtioneuvoston asetus luonnonsuojelusta 1066/2023.
[<https://www.finlex.fi/fi/lainsaadanto/saaduskokoelma/2023/1066>]
- Muona, J. & Brüstle, L. 2008. Observations on the biology of *Hylochares cruentatus* (Gyllenhal) (Coleoptera: Eucnemidae). *Entomologica Fennica* 19: 151–158.
- Muona, J., Lassila, N. & Brüstle, L. 2008. *Hylochares cruentatus* (Gyllenhal) Suomessa – haapasepikästä halavasepikäksi (Col., Eucnemidae). *Sahlbergia* 14: 17–21.
- Siitonen, J. & Martikainen, P. 1994: Occurrence of rare and threatened insects living on decaying *Populus tremula*: a comparison between Finnish and Russian Karelia. *Scandinavian Journal of Forest Research* 9:185-191.

Valokuvia

Kuva 1. Yleiskuva ydinalueelta.

Kuva 2. Taittunut paju, mahdollinen halavasepikän lisääntymispaikka.

Liite 1. Halavasepikkäselvityksen menetelmät

Halavasepikän esiintymistä kartoitettiin Tuusulanjoen ympäristössä Tuusulan Mikkolassa talvella 2025. Laji tunnetaan alueelta jo aikaisemmin ja nyt oli tarkoituksena selvittää laajemmin lajin esiintymistä ja sille sopivaa elinympäristöä. Kartoitus tehtiin Tuusulanjoen varrella olevilla ajoittain tulvan alle jäävillä lehtimetsäisillä alueilla noin yhden kilometrin matkalla joen molemmin puolin. Kartoitusalueen rajat näkyvät oheisella kartalla (Kartta 1).

Kyseessä oli suuntaa antava kartoitus, joka tehtiin talviaikana, koska kartoitusalueen maasto on sulan maan aikana osittain hyvin vaikeakulkuista. Tavoitteena oli selvittää, missä on halavasepikän elinpuiksi sopivia kookkaita, vaurioituneita halavia ja mustuvapajuja sekä samalla etsiä niistä mahdollisia halavasepikän syömäjälkiä.

Halavasepikän syömäjäljet eivät yleensä ole kovin helppoja huomata, eikä niiden varma tunnistaminen ole aina mahdollista. Puun pinnalla näkyy yleensä vain ulostuloreikiä, joskus puun sopivasti murruttua voi myös nähdä puun sisällä olevia toukkakäytäviä. Ulostuloreiät ovat yleensä rykelminä ja koska yksilöiden koko vaihtelee paljon, ovat lähekkäin sijaitsevat ulostuloreiät keskenään hyvin eri kokoisia. Halavalla kuoriutumisreiät ovat yleensä kuoretomissa kohdissa ja voivat olla melko helposti huomattavissa. Mustuvapajulla aikuiset voivat kaivautua ulos kuoren läpi, jolloin reikiä on vaikea havaita. Tästä syystä halavasepikän esiintyminen on yleensä syytä varmistaa kesällä etsimällä rungoilla liikkuvia aikuisia.

Koko kartoitusalueella liikuttiin tarkkaillen sopivien isompien pajujen esiintymistä. Alue oli suurelta osin ollut tulvan alla ja jään peitossa. Vesi oli jo laskenut jään alta ja jää pettikin monissa kohdissa kävelijän alla. Vaaraa tästä ei aiheutunut, mutta liikkumista se jonkin verran hankaloitti. Helpointa liikkuminen olikin maaliskuussa, kun jää ja vähäinen lumipeite olivat sulaneet, koska alueelle ei lumen vähäisyyden ja kevään kuivuuden vuoksi noussut lainkaan tulvaa. Tiheässä kasvavat ja usein kaatuneet pensaat (pajut ja tuomet) tekivät paikoin liikkumisesta lähes mahdotonta. Alueella kasvaa myös raitoja (*Salix caprea*), joita on talviaikana vaikea erottaa halavasta ja mustuvapajusta. Ainoastaan halavan emipuut (pajut ovat kaksikotisia) ovat helppoja tunnistaa niihin talven yli jäävien eminorkkojen perusteella.